

Language consultations: electronic database

<https://valodaskonsultacijas.lv/en/questions/1084>

Question

Vai drīkst teikt: **nepieciešams aiziet uz veikalu**? Vai nav jālieto vajadzības izteiksme: **man jāiet uz veikalu**?

Answer

Vajadzības izteikšanai iespējams lietot dažādus valodas līdzekļus.

Latviešu valodā nepieciešamas, obligāti īstenojamas darbības norādīšanai pamatā izmantojama vajadzības izteiksme, piemēram, *Jānim ir jāiet mājās; man jāizveido jauns makets*.

Līdzās vajadzības izteiksmei plaši lietoti arī citi vajadzības izteikšanas līdzekļi:

- vajadzēt + nenoteiksme, piemēram, *Jānim vajag iet mājās*;
- nākties + nenoteiksme, piemēram, *man nāksies veidot jaunu maketu* (šī konstrukcija, visticamāk, veidojusies krievu valodas iespaidā, un koptā valodā to iesaka nelietot);
- ciešamās kārtas tagadnes divdabis ar piedēkli -am/-ām- nomināla izteicēja funkcijā, piemēram, *man veidojams jauns makets*;
- bija/būs + nenoteiksme, piemēram, *Jānim būs iet mājās*. (Kalnača 2015, 489, 497)

Šāds *vajadzēt*, *nākties* un *būt* (kā novecojis) lietojums fiksēts arī vārdnīcās. Jāteic, konstrukcija *nepieciešams + nenoteiksme* nav aprakstīta kā vajadzības izteikšanas līdzeklis nedz latviešu valodas vārdnīcās, nedz gramatikās. Tai pašā laikā, piemēram, „Latviešu valodas gramatikas” tekstā šī konstrukcija sastopama vairākkārt:

Adjektīvisko šāds, šāda lieto gadījumos, ja vēlas vai ir nepieciešams aktualizēt kādu situāciju, parādību un tai raksturīgas pazīmes, raksturot kaut ko pašreiz notiekošu. (442. lpp.)

Tas īpaši attiecas uz kontekstiem, kad nepieciešams pakārtojuma vārdu lietot lokatīvā, ģenitīvā vai kopā ar prievārdiem. (452. lpp.)

Arī, piemēram, Intas Freimanis monogrāfijā „Valodas kultūra teorētiskā skatījumā” šāda konstrukcija lietota ne reizi vien:

Literārajai valodai raksturīgs variatīvs un paralēlismu konkurence, tāpēc to nepieciešams normēt, unificēt dažādus izrunas, derivatīvos, strukturālos un citus paralēlismus, galvenokārt variantus [..]. (31. lpp.)

Nekonsekvence, lietojuma dažādība ir dažādu izstrādājumu un ražojumu marku nosaukumos; ir nepieciešams vienoties par vienu

lietojuma variantu – tas attiecas uz katru konkrētu abreviatūru. (166. lpp.)

Konstrukcija *nepieciešams + nenoteiksme*, domājams, visai plaši lietota, jo tā ir mazāk kategoriska, izsaka zemāku obligātuma pakāpi nekā vajadzības izteiksme vai citi vajadzības izteikšanas līdzekļi. Vienlaikus tā, iespējams, izsaka augstāku nepieciešamības pakāpi nekā vajadzības izteiksmes vēlējuma paveids (*man būtu jāveido makets*).

Konstrukcijas *nepieciešams + nenoteiksme* izplatība arī gramatikas un valodas kultūras aprakstos liecina, ka to nav pamata uzskatīt par nevēlamu. Protams, allaž izvērtējams, kuras konstrukcijas lietojums tekstā ir iederīgākais, kā arī vēlams raudzīties, lai tekstā nevaldītu sintaktisks vienveidīgums.

Sources

Kalnača, A. Darbības vārds (verbs). *Latviešu valodas gramatika*. Atb. red. D. Nītiņa, J. Grigorjevs. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2015, 489., 497. lpp.

Latviešu valodas gramatika. Atb. red. D. Nītiņa, J. Grigorjevs. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2015.

Freimane, I. *Valodas kultūra teorētiskā skatījumā*. Rīga : Zvaigzne, 1993.

